

Õiguskantsler

Rainer Vakra
Keskkonnaamet
info@keskkonnaamet.ee

Meie 16.12.2022 nr 7-4/221468/2206603

Metssigade lisasöötmine

Austatud peadirektor

Keskkonnaameti peadirektor andis 2021. aasta 8. novembril korralduse, millega käskis üle-eestiliselt kõik metssigade söötmiskohad likvideerida või need Keskkonnaametis registreerida (korralduse nr 1-3/21/584 punkt 1.5.2). Keskkonnaamet on teadaolevalt teinud vähemalt ühe ettekirjutuse maaomanikule ja hoiatanud mitmeid maaomanikke ettekirjutuse tegemisega. Õiguskantsleril paluti kontrollida, kas korralduse alusel maaomanikele tehtavate ettekirjutustega on järgitud hea halduse tava ega ole rikutud isikute põhiõigusi ([Õiguskantsleri seaduse](#) § 19 lg 1).

Omandiõigust ei saa piirata, kui selleks puudub seaduslik alus. [Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) (PS) § 32 lõike 2 järgi on igaühel õigus enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada. Kitsendused sätestab seadus.

Eesti õiguskorras ei ole norme, mille alusel saaks Keskkonnaamet teha maaomanikele üle-eestiliselt ettekirjutusi ulukite söödaplatsi kõrvaldamise või söödaplatsi registreerimise kohta. Seetõttu vajab riik selliseks sekkumiseks seaduslikku alust, kui selline sekkumine peaks üldse vajalik olema. Kui Keskkonnaamet leiab, et seaduses on lünk, siis võib amet teha keskkonnaministrile vastava seaduseelnõu väljatöötamise ettepaneku.

Söötmiskoha likvideerimine või alternatiivselt selle registreerimine on Keskkonnaameti arvates vajalik sigade Aafrika katku tõrjeks. Tauditõrje reeglid lubavad küll erandeid üldises jahipidamise korralduses, kuid olemasolevad normid ei näe ka sellisel juhul ette võimalust nõuda maaomanikelt söötmiskohtade likvideerimist või nende registreerimist. Sigade Aafrika katk ei ole Eestis uus ega hiljuti ootamatult levima hakanud loomataud ja seetõttu ei ole õigustatud omandipiirangu kehtestamine [korrakaitseaduse](#) üldiste ohutõrjenormide alusel. Kui Riigikogu peab vajalikuks sigade Aafrika katku tõrjeks täiendavaid meetmeid, siis tuleb need kirjutada seadusesse.

Metssigade söötmiskoha likvideerimise korraldus on väga üldise sisuga ning selle rakendusala võib põhimõtteliselt hõlmata ka piirdeta kompostihunnikuid või õunaaedu. Seeläbi loob riik endale võimaluse sekkuda Keskkonnaameti peadirektori korraldusega piiritlemata arvu inimeste tegevusse seadusliku aluseta. See ei ole koosõlas PS § 3, § 10, § 11, § 13, § 32. Riigikohus on oma praktikas korduvalt rõhutanud põhimõtet, et põhiõiguste ja vabaduste piiranguid saab kehtestada ainult seadusjärgse õigusaktiga. Põhiseaduses ette nähtud pädevus- ja vorminõuete eesmärgiks on tagada põhiseaduse kandvate printsiipide (õigusselguse, õiguskindluse, võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõtte) järgimine ja tõhusam põhiõiguste kaitse (vt RKÜKo 3. detsember 2007 otsus nr [3-3-1-41-06](#) punktid 21 ja 22).

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Lisasöötmise keeld korralduses

Keskkonnaameti peadirektori korralduse punkti 1.5.2 kohaselt „on keelatud metssigade lisasöötmine (v.a soolak) kogu Eesti Vabariigi territooriumil aastaringsest. Korralduse kohaselt on lubatud lisasööda kasutamine ajalise piiranguta metssigade peibutamise eesmärgil. Metssigade lisasöötmine peibutamise eesmärgil on korralduse kohaselt lubatud vaid Keskkonnaametis registreeritud lisasöötiskohas“.

Loomataudi ennetamine ja tõrje

Loomataudide ennetuse ja tõrje eest vastutab Põllumajandus- ja Toiduamet (vt [veterinaarseaduse](#) §-d 9 ja 49 jj ning Põllumajandus- ja Toiduameti [põhimääruse](#) § 13 p 1). [Veterinaarseaduse](#) § 51 kohaselt saab Põllumajandus- ja Toiduamet koostöös Keskkonnaameti ning jahipidamise õigusega isikutega rakendada jahipidamisega seotud meetmeid, sealhulgas bioturvalisuse meetmeid, mis on avalikustatud Põllumajandus- ja Toiduameti veebilehel. Meetmete rakendamisel tuleb arvestada [Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse](#) ning veterinaarseaduse nõudeid (vt veterinaarseaduse § 54 jj).

Veterinaarseaduse [seletuskirjas](#) on öeldud, et kui metsloomade seas loomataudi ennetamiseks või tõrjeks on vaja rakendada jahipidamisega seotud meetmeid, mille rakendamine on tavaolukorras Keskkonnaameti pädevuses, teeb Põllumajandus- ja Toiduamet Keskkonnaametile ettepaneku rakendada asjakohaseid meetmeid uluki kaudu leviva loomataudi tõkestamiseks jahiseaduses sätestatud korras. Loomataudi ennetamise ja tõrje korraldamise all peetakse silmas selliseid abinõusid nagu metsloomade söötmise keeld ning koostöö jahimeestega, kes (lisaks veterinaararstidele ja veterinaarjärelevalve ametnikele) saavad aidata loomadelt proove võtta ning surnud metslooma korjust matta või kõrvaldada.

Jahipidamise erikord uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks

Jahipidamist korraldab Eestis maakonna tasandil jahindusnõukogu [jahiseaduse](#) ((JahiS) § 9 lg 1) ja konkreetsetes jahipiirkonnas selle piirkonna kasutusõiguse loa omanik (JahiS §-d 13 ja 40) ehk jahiselts. Maaomanik võib üldjuhul igal ajal oma maal jahipidamise keelata või lubada oma maatükil pidada jahti temale sobivatel tingimustel.

Riigikogu on andnud Keskkonnaametile volituse korraldada jahipidamist uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks (JahiS § 23 lg 4 punkt 5). Jahipidamiseks loetakse jahiseaduse § 23 lõike 1 kohaselt uluki jälitamist, püüdmist, tabamist või surmamist. Niisiis on Keskkonnaametile antud volitus korraldada ulukite jälitamist, püüdmist, tabamist või surmamist selleks, et tõkestada uluki kaudu levivat haigust. Sisuliselt tuleb Keskkonnaametil võtta JahiS § 23 lõikes 4 toodud juhtumitel (muu hulgas uluki kaudu leviva haiguse tõkestamisel) üle jahindusnõukogu ja osaliselt jahipiirkonna kasutusõiguse loa omaja ülesanded.

Jahiseadus ei anna Keskkonnaametile volitust ja pädevust kehtestada maaomanikele mingeid kohustusi seoses sigade Aafrika katku leviku tõrjumisega, nt jahipidamisvahendite- ja viiside rakendamise piirangud. Aafrika katku ilmsete tunnustega metssea võib surmata ka jahiloata inimene, kui tal on kehtiv jahitunnistus (vt JahiS § 33¹ lg 1 ja § 40 lg 1 koosmõjus). Ühtlasi peavad inimesed teatama Aafrika katku tunnustega metssea surmamisest otsekohe ka Põllumajandus- ja Toiduametile. Kui haige sea surmanud inimesel pole jahiluba, tuleb tal sea surmamisest viivitamata teatada ka Keskkonnaametile (JahiS § 33¹ lg 2).

Jahipidamise meetmena on Keskkonnaametil võimalik: a) määrata, millistel juhtumitel on lubatud kasutada püünisaeda metsseajahil sigade Aafrika katku leviku piiramise eesmärgil (vt JahiS § 28

lg 3), b) kehtestada riikliku loomatauditõrje komisjoni ettepanekul sigade Aafrika katku tõrjumise eesmärgil ajavahemik ja piirkond, mille jooksul ja kuhu jahipiirkonna kasutaja on kohustatud kehtiva jahitunnistuse alusel andma tasuta jahiloa metssigade kütamiseks oma kinnisasjal jahti pidavale maaomanikule (JahiS § 40 lg 4) ning c) kehtestada sigade Aafrika katku tõrjumise eesmärgil ajavahemik, mille jooksul on lubatud metssigade laskmine seisva mootoriga mootor- ja maastikusõidukist, mootor- ja maastikusõidukit muul viisil kasutades ning kunstliku valgusallika abil (vt JahiS § 24 lg 4 punkt 7).

Jahiseadus sätestab, et jahipiirkonna kasutajal (mitte maaomanikul) tuleb teha jahipiirkonnas ulukite seiret. Seireandmete loetelu kehtestab keskkonnaminister (vt JahiS § 21 lg-d 2 ja 3). Jahipiirkonna kasutaja (ehk jahiselts) peab esitama Keskkonnaametile ja vajaduse korral ka Keskkonnaagentuurile muu hulgas lisasöötiskoha andmed (Keskkonnaministri määruse „[Jahiulukite seireandmete loetelu ja kogumise kord ning seiret korraldama volitatud asutus](#)“ § 2 lg 1 p 6 ja §-s 7¹). Seda kohustust ei saa aga panna maaomanikele, sest nemad ei ole jahipiirkonna kasutajad (JahiS § 13 ja § 21 lg 2). Jahipiirkonna kasutajatel on võimalik vajadusel jahipidamiseks sõlmida jahipiirkonna maaomanikega kokkulepped, mis motiveeriks maaomanikke lisasöötiskohti registreerima või neist jahipiirkonna kasutajaid teavitama (vt JahiS § 25 lg 1).

Kokkuvõttes, maaomanikel tuleb arvestada, et nende keelust hoolimata võib nende maatükil jahti pidada, kui see on vajalik uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks ja kui Keskkonnaamet on sellise korra kehtestanud. Samas tuleb ametil alati põhjalikult kaaluda, kas maaomanike seatud jahipidamiskeelust üleastumine on eesmärgipärane. Samuti peab keelust üleastumisest maaomanikele teada andma. Kui maaomanikele pole keelule vaatamata nende maal peetavast jahis teatatud, siis jahti pidada ei tohi, sest see võib olla inimestele ohtlik (vt JahiS § 24 lg 4 p 1).

Jahiulukite lisasöötmise keeld

Söödaplatsi kasutamist jahiuluki ligimeelitamiseks ei ole seaduses ega määruses jahipidamisvahendina eraldi sätestatud, kuid praktikas kasutatakse söödaplatsi ulukite ligimeelitamiseks. Mida saab või tuleb söödaplatsina käsitleda, see ei ole üheselt selge. Loomi võib ligi meelitada iga koht, kust loom leiab endale hõlpsalt süüa.

Riigikogu on ette näinud, millistel juhtudel on ulukite lisasöötmine keelatud. Ulukitele ei tohi lisasööta anda näiteks kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis, kui selleks ei ole kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut (vt looduskaitseaduse (LKS) § 14 lg 1 p 10). Seadusandja on metsise püsielupaigas ära keelanud metssea lisasöötmise (LKS § 50 lõige 9). Üldjuhul on jahipidamine kaitsealadel piiratud ja seega ei ole vaja lisasöötmisega jahiulukite arvukust suurendada.

Riigikogu on veel ette näinud, et riik ei hüvita maaomanikule uluki tekitatud kahju, kui tema maatükil on antud ulukitele lisasööta ühe kilomeetri kaugusel selle ala piirist, kus on looduskaitseaduse alusel või kaitse-eeskirjaga jahipidamine keelatud, või jahipiirkonnaga liitmata jahimaal või alal, mis jääb ühe kilomeetri raadiusesse jahipiirkonnaga liitmata jahimaa piirist (vt JahiS § 46 lg 1 p-d 3 ja 4 ja § 46 lg 2).

Kokkuvõttes võib öelda, et parlament on jahiulukite lisasöötmise keelanud ohustatud liikide kaitseks või juhul, kui maaomanikul on õigus saada ulukite tekitatud kahju eest riigilt hüvitist. Seega saab Keskkonnaamet teha jahiulukite lisasöötmise üle järelevalvet eelkõige kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis (LKS-i alusel) või enne maaomanikule ulukikahjustuste eest hüvitise välja maksmist (JahiS alusel).

Kui metsloomade lisa söötmise ja sealhulgas passiivse ja jahindusliku eesmärgita söötmise laiaulatuslik keeld on taudiennetuseks ja tõrjeks vajalik, tuleb keeld sätestada selgelt seaduses. Ühtlasi tuleb selgeks teha, mida loetakse lisa söötmiseks, nt kas ulukite lisa söötmisega on tegemist muuhulgas piirdeta kompostihunniku või õunaäia puhul.

Kokkuvõttes, Keskkonnaamet saab uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks korraldada jahipidamist seaduses sätestatud ulatuses. Keskkonnaamet ei saa kehtestada maaomanikele üle-eestilisi söötmiskohtadega seotud piiranguid, mida seadus ette ei näe. Ka [korrakaitse seaduse](#) § 28 lg 1 ei anna alust keelata ettekirjutusega tegevust, mida seadusega ei ole keelatud (vt RKHKo 19. juuni 2019 otsus nr [3-17-1059](#) punktid 10 ja 11). Sigade Aafrika katku puhul ei ole tegemist ka erakorralise juhtumiga ehk sellist laadi juhtumiga, mille tekkimist ei saanud Riigikogu silmas pidada ega ole jõudnud veel erakordse olukorra tõttu reguleerida. Maaleuministeriumi [veebilehe andmetel](#) diagnoositi Eestis esimene sigade Aafrika katku juhtum metsseal 2014. aastal. Seega on Riigikogul olnud piisavalt aega, et soovi korral omandipiirangute vajalikkust ja proportsionaalsust arutada ja vajadusel seadusega kehtestada.

Ka Tallinna Ringkonnakohtu 19.04.2018 lahendis nr [3-16-2255](#) on välja toodud, et JahiS § 23 lõike 4 punkt 5 võimaldab Keskkonnametil korraldada jahipidamist vaid sellises ulatuses, mis on otseselt seotud uluki kaudu leviva haiguse tõkestamisega, arvestades muu hulgas teistele haldusorganitele või isikutele õigusaktidega antud pädevust ja volitusi. Kohus leidis, et JahiS § 23 lõike 4 punkti 5 tuleb kaudselt seotud kohustuste kehtestamisel tõlgendada kitsendavalt (vt lahendi punktid 15 ja 16).

Palun Keskkonnametil halduspraktikas eelpooltoodud arvesse võtta ja teha järelevalvet ulatuses ja viisidel, milleks seadusandja on ametit volitanud.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Teadmiseks: Põllumajandus- ja Toiduamet

Marje Kask 6 93 8427
Marje.Kask@oiguskantsler.ee